

حکومەتی هەرێمی کوردستانە -عیراق

زانکۆی پۆلیتەکنیکی دهوك/زانکۆی تەکنیکیی تەندروستی و پزیشکی شێخان

بەشی/تەندروستی گشتی

راپورت

جوگرافیا کوردستانێ

قوتابی/

هەژین حجي عبدالرحمن

سەرپەرشتیا/

شمال حمید محمد

دەستپێک

ناڤێ کوردستانێ ئانکو جهێ کوردان ناڤێ وەلاتەکێ سەربەخو و دیارکری ب سنورێن دیارێن سیاسی نینە,چونکی کوردستان یا دابەشکریە دناڤبەرا دەولەتێن ترکیا، ئیران، سوریا، ئەرمەنیا و ئازەربایجان دا. کوردستان ب هەمی پارچێن خوڤە وەڵاتەکێ ئاساییە ئەو وەڵاتێ دکەڤیتە باشورێ روژئاڤایێ کیشەوەرێ ئاسیا، کورد کەڤنترین مللەتێ ئەوێن لێ ئاکنجی بوین بشێوەکێ بەردەوام هەتا ڤی دەمی. ئەڤ ناڤە هەتا سەدێ دوازدێ زایینی نەبو، سەدێ دوازدێ مێژونڤیسێ فارس(حمدالله المستقی قزوینی) دناڤ پەرتوکا خو خودا بناڤێ نزهه القلوب بو ئێکەم جار ناڤێ کوردستان یێ نڤیسی هەروەسا ئەڤ ناڤە یێ هاتیە نڤیسین ژلایێ گەروکێ (مارکوپولو)هەروەسا مێژونڤیسێ مەغولی(رەشید فەزلولای هەمەدانی) ژی دپەرتوکا خودا تاریخ المغول پتر ژ جارەکێ پەیڤا کوردستان بکارئینایە.هەمی ئەو وەڵاتێ کورد تێدا ژیایین ل کەڤندا ژلایێ سیاسی ڤە ناڤێ وێ کوردستان نەبویە بەلکی هندەک ناڤێن دی دگوتنێ وەکی (سوبارتو، گوتیوم، زاموا، ئالیاتم و هەرێما چیای).

هوکارێن درەنگ بکارئینانا زاراڤێ کوردستان

گەلەک هوکار هەبون یێ ژخرا گرنگتر ئەڤەبون:

رەنگە ئێک ژ هوکاران ئەو بیت کو وەڵاتێ کوردان هەر د کەڤندا ژ لایێ سیاسیڤە زور ئارام نەبویە ژبەر هندێ بەردەوام چەندین دەستهەڵاتێن ناوچەیی هوز و خێلێن مەزن یا برێڤە بری، ئەوان وەڵاتێ کوردان بو چەند هەرێمەکا لدویف بەڵاڤبونا خو لسەر خو دابەش کریە ژبەر ڤێ چەندێ هەر هەرێمەک بناڤێ هوزەکێ یان ناوچەیەکێ هاتیە ناڤکرن.

زاراڤێ کوردستان بخو زاراڤەکێ نویە ب بەراود دگەل مێژویا کەڤنا وەڵاتێ کوردان کو پێکهاتا ڤی زاراڤی پەیوەندی ب زمانێ نوێ کورد و زمانێ نەتەوێن دەوروبەر ڤە هەیە بێ گومان ئەو زمانێ چاخێن دوازدە و سێزدێ زایینی کورد پێ ئاخفتنی ئەو زمان نەبویە کو ل هزارێن ئێک و دوێ پێش زایینی باب و باپیرێن کوردا پێ ئاخفتینە وەکی چەوا ئەڤ زمانێ نوکە کورد پێ دئاخڤیت ئەو زمان نینە کو نێزیکتر ژوێ،بتنێ سەد سالا پێش نوکە کورد پێ ئاخفتیە ئەڤە ژی ژبەر خو نویکرنا زمانی ب بەردەوام وەرگرتنا پەیڤێن نوی و ژدەست دانا گەلەک پەیڤێن کەڤن کو ب دەربازبونا مێژویێ ژناڤ دچن و بتنێ د فەرهەنگا دا دبینن.

خەلکێ نیشتەجێ ناڤ بو وەڵاتێ خو نەدانایە باژێرێ من یان گوندێ مە یان ئاڤاهیێ مە و....هتد ئاماژە بو وی جهی نەکریە کەتێدا ژیایە ئانکو نە، هەستا نەتەوەیی نەبویە زاراڤەکێ سیاسی نەتەوەیی بسەپینیت.

نەخشێ جوگرافیێ کوردستانێ

جوگرافیا سیاسیا کوردستانێ

ژلایێ یاسایا نیڤ دەولەتی ڤە کوردستانێ چ سنورێن سیاسیێن دیارکاری نینن، هەروەسان نێکگرتنەکا هوسا نەتەوایەتی نینە کو یا دانپێدای بیت ژلایێ جڤاکێ دەولیڤە.هەرێما کرودستانا عیراقێ تاکە هەرێمە کویا دانپێدای بیت کو هەلگرا ناڤێ کوردستانە.ل ئیرانێ ناڤێ ئوستانی کوردستان بتنێ بو وێ پارێزگەهێ دهێتە بکارئینان کو مەلبەندێ وێ باژێرێ سنەیە، دەولەتا ئیرانێ ئەو دەڤەرێن کورد لێ ئانکجی نابێژنێ کوردستان.پشتی شەرێ جیهانیێ ئێکێ کوردستان لدیف لدیڤ یاسا نیڤ دەولەتی دابەشبوو بسەر چار دەولەتێن نوی هاتینە دروستن کرن ل باشورێ روژئاڤ (Ahora, 2020)
(عیراق،ئیران،تورکیا،سوریا).لێ دیارکرنا سنورێن ڤان دەولەتان مێژویەکا جیاواز یا هەی، سنورێ روژئاڤایێ ئیرانێ و تورکیا و عیراقێ مێژویا وێ ڤەدگەریت بو پشتی شەرێ چالدێران ١٥١٤ دناڤبەرا دەولەتا سەفەوی و ئمبراتوریەتا ئوسمانی،ئێک ژ نارمانجێن ڤی شەری دەست نیشانکرنا سنورێن دناڤبەرا وان دا بوون.پاشان لسالا ١٦٣٩ لدیڤ پەیمان ناما ئەرزەرووم هەردوو وەلات رێکەفتن. و ئەو سنور هەتا ئەڤرو یێت ماین ژبلی هندەک دەست کارییێن کێم.دیارکرنا سنورێن دناڤبەرا عیراق و تورکیا وسوریا ڤەدگەریتەڤە بو مێژویەکا نێزیکتر ژبەرکو هەتا سەدێ بیستێ هەرسێ وەلات پشکەک بون ژ ئمبراتوریەتا ئوسمانی.سنورێ ناڤبەرا تورکیا و عیراقێ ل سالا ١٩٢٥ ویێ دناڤبەرا سوریا و عیراقێ ١٩٣٦ و یێ دناڤبەرا ترکیا وسوریایژی ١٩٢٣ ب هاریکاریا هندەک وەلاتێن ئەورویی و سەرپەرشتیا رێکخراوا نیڤدەولەتی (کومەلا گەلان) هاتینە دیارکرن.
گرنگترین یەکەیێن کارگێری یێن کوردستانا عیراقێ(باشورێ کوردستانێ) بریتینە ژ پارێزگەهێن (هەولێر کو پایتەختێ هەرێمێیە) و سلێمانێ و دهوک ولڤان سالێن دوماهیێ هەلبەچە ژی وەکی پارێزگەهـ هاتیە دانان و کەرکوک، لێ لدیڤ دەستورێ عیراقێ کەرکوک دەڤەرەکا نە رێکەفتیە وهێشتا ژلایێ یاسای و کارگێری ڤە بەشەک نینە ژ کوردستانێ.لدیڤ هەمان دەستوری پشکەک ژ قەزا و دەڤەرێن پارێزگەها دیالە.
سەلاحەدین، کەرکوک و میسل وەکی بەشەک ژ هەرێما کوردستانێ هاتینە سەلماندن و بەشەکێ دی ژی دەڤەرێن نەرێککەفتینە و هێشتا نێنخستینە سەر هەرێما کوردستانێ.
ژبەرکو هەتا نوکە کوردستان وەلاتەکێ سەربەخو نینە، هەتا نوکە زوبەیا پارچێن وێ ژلایێ یاسایڤە ئوتونوم نینن ژلایێ کارگێریڤە ژی نەهاتینە ناڤکرن کوردستان ژبەر هندێ بریاردان لسەر دوماهیک ڕووبەرێ جوگرافیێ پارچێن کوردستانێ پێکڤە کارەکێ بزەحمەتە. زانایێن بریتانی دبێژن رووبەرێ کوردستانێ نێزیکی ١٩٠٠٠٠کم٢ لێ یێت ئیسلامی دبێژن ٣٩٢٠٠٠کم٢، ١٩٢٠٠٠ ل تورکیا، ١٢٥٠٠٠ ل ئیرانێ ٦٥٠٠٠ ل عیراقێ و ١٢٠٠٠ ل سوریێ. لێ هندەکێن دی دبێژن ٤٠٠٠٠٠کم٢ و پتر. هندەک ڤەکولەر دیاردکەن کو روبەرێ کوردستانێ نێزیکی(٤١٨ هزار کم٢) وبڤی شێوەی یێ دابەشکریە دابەشکریە ١٩٥٠٠٠ ل تورکیا، ١٢٥٠٠٠ ل ئیرانێ، ٧٢٠٠٠ ل عیراقێ و ١٨٠٠٠ ل سۆریا و ٨٠٠٠ ل ئەرمینیا و ئازەربێجان.

ژمارا خەلکێ کوردستانێ

سەبارەت ژمارا خەلکێ کوردستانێ هەتا نوکە چ سەر ژمێرێن درست نەهاتینە کرن، چونکی هەردەم دەست کاری تێدا هاتینە کرن زو نمونە ل عیراقێ ئێزدی و شەبەک لسەر نەتەوا عەرەب دهاتنە هژمارتن،لێ ئەم دشێین بێژین بشێوەکێ گشتی ژمارا خەلکێ کوردستانێ ل سالا 2016 دناڤبەرا 36 تا 45 ملیونایە. (the-kurdish-population, 2017)

N°	Pays	Minimum Estimate	Current Estimate	% minimum of total population	% current of total population
1	Turkey	15 million	20 million	19,00%	25,00%
2	Iran	10 million	12 million	13,00%	17,50%
3	Iraq	8 million	8,5 million	25,00%	27,00%
4	Syria	3 million	3,6 million	12,50%	15,00%
5	Kurdish diaspora in Europe	1,2 million	1,5 million		
6	Kurdish Diaspora of the former USSR	0,4 million	0,5 million		
X	TOTAL	36,4 million	45,6 million		

هەتا سالێن شێستا ژی خەلکێ کورد ل گوندا دژیان بەلێ دنوکەدا پتر ژ ٪۷۰ ل باژێرا دژین. تالانکرنا ٪۹۰ گوندێن کوردان ل عیراقێ ژلایێ رژێما بەعس و تالانکرنا ۳٤۲۸ گوندێن کوردا ل تورکی ل سالێن نوتا بو ئەگەرێ چونا بارا پتریا کوردان بو باژێران.

ئێک ژ مەزنترین باژێرێن کوردستانێ یێ ل باکوری : دیاربەکر(۱/٥ ملیون ناکنجی)،هەروەسا عەنتاب و ئورفا ژی دوو ژ باژێرێن مەزن کو دکەڤنە باکورێ کوردستانێ ل روژهەلاتێ کوردستانێ باژێرێ کرمانشان هەیە(۸٥۰۰۰۰ ناکنجی) و باژێرێ سنە، و ل باشوری هەولێر پایتەختێ هەرێما کوردستانێ(۱٤۳۱۰۰۰ ناکنجی)،سلێمانی(۱٦۱۳۰۰۰ ناکنجی)،کەرکوک(۷٥۰۰۰ ناکنجی)،و دهوک(۹۱۲٥۰۰ ناکنجی).

جوگرافیا سروشتی، ئابووری و دیموکرافی

توپوگرافیای(بەرزی و نزمی)

زاراڤێ توپوگرافیا ئانکو خاندنا فورم و تایبەتمەندیێن رووبەرێ ئەردی. زەڤی و زارێن کوردستانێ ژلایێ بلندی و نزمی یێ ڤە ل دەڤەرەکێ بو دەڤەرەکا دی ژێک جیاوازن هندەک جهـ دەشت و تەختن وهندەک جهـ دبلندن،ب شێویەکێ گشتی جوگرافیناس دبێژن:

دەڤەرێن باکوور و روژهەلاتێ کوردستانێ ب چیایێن بلند داپوشینە بلنداهیا هندەک ژوان پتره ژ ٤٠٠م ل ئاستێ رویێ دەریای دناڤ وان چیایا ژی دا هندەک دەشتێن تەخت هەنە، لێ دەڤەرێن باشوور و روژ ئاڤا نزمن وچیا دکێمن پتر ژ دەشتا یێ پێک هاتینە وهندەک گر ژی دیار دبن.

ب شێوەکێ گشتی توپوگرافیا کوردستانێ ژ سێ پشکێن جوکرافی یێت جیاواز پێک هاتیە ئەو ژی:

-چیایێن کوردستانێ

پتر ژ نیڤەکا توپوگرافیا کوردستانێ ژ چیا پێک هاتیە، کو ئەڤ چیایە خو چەند زنجیرەکا دا دبینن بلندیا وان ژ ٥٠٠م دەست پێدکەت ودگەل درێژبونا وان بلندبن هەتا دگەهیتە ٥٠٠٠م ب جورەکێ کو ل باشورێ روژئاڤا ئاسیادا ژبلی کوردستانێ کێم دەڤەر هەنە چیایێن وێ بگەهنە ڤێ بلندیێ ژمارا چیایێن کوردستانێ تا نکە ب دروستی دیار نینە هندەک دبێژن ١٢٢ چیا ل کوردستانێ هەنە وهندەک دبێژن ٢٢٠ چیا.

گرنگترین چیایێن کوردستانێ

گرنگترین زنجیرە چیایێن کوردستانێ زنجیرە چیایێ (زاگروسە) درێژیا وی ١٤٠٠کم و پانیا وێ ل روژهەلات و روژئاڤا دناڤبەرا ١٠٠کم تا ٣٠٠کم روبەرێ وێ ٣٣٢٠٠٠کم٢، ژبەر بەرفرەهیا وێ یا دابەشکریە سەر زاگروسا (باکوور، زاگروسا باشوور، زاگروسا ناوەند).

گرنگیا چیایێن کوردستانێ

1- ژلایێ عەسکەری و سیاسیڤە هەر دکەڤندا و بتایبەت ل چەرخێ رابردوو بووینە پاناگەهـ بو شورەش و راپەرینێن کوردا.

2-گەلەک کانزایێن جورا وجور گرنگ دناڤ خودا هەلدگرن.

3-بەرێن وان بو جوانکاری ئاڤاکرنا خانیا و پروژێن جورا و جور د بوارێ بیناسازیدا مفایێن مەزن دگەهینن.

4-گەلەک جورێن دارێن بمفا لێ شین دبن.

5-دبنە بەربەستێن باش بو بایێن بهێز، بڤێ چەندێ ژی زەڤیێن کشتوکالی یێن نیزیکی خو دپارێزن.

6-هوکارەکێ باشە بو گەشت وگوزاری وبڤێ رێکێ دەرامەتەکێ باش بو خەلکێ نیشتەجێ یێ خو زامن دکەت.

-گرێن کوردستانێ

گرێن کوردستانێ بزۆری ل چەند زنجیرەکێن خوارۆڤێچ یێت چەمیایی پێکدهێن پێش چیایێن دەوروبەرێن خوڤە گەلەک بلند نین لێ پێش دەشتاڤە ئەو ب تمامی جیاوازن، هندەک هەنە دهندەک جهاندا بلنداهیا وان دگەهیتە ١٧٥٠م وەکی ئەوا ل بەشێ روژهەلاتا گرێ (پاسینلەر) ل کۆردستانا باکور، ژڤی بلندتر ژی یێت هەین وەکی هندەک بەشێن گرێ (کواندە) بلنداهیا وێ دگەهیتە ٢٤٣٠م ل ئاستێ سەر دەریایێ.

مفایێن گرێن کوردستانێ

1-هندەک جارا دبنە بەربەستەک بو هێرشا بایێ بهێز و دەڤەرێن دەشتا یێت دەوروبەرێن خو ژهندەک ڤان زیانا دپارێزن.

-2ژلایێ خودانکرنا پەزی ئەڤ گرە هەردەم و ب تایبەت ل بهارێ دبنە جهێ چەراندنەکا باش.

3-هندەک ژوان گرێن کو گەلەک بلند نینن و تارادەیەکی پشتەکا پان هەیە بو بەرهەم ئینانا دانەویلە (گەنم و جەهی) مفا ژێ دهێتە وەرگرتن.

گرنگترین گرێن کوردستانێ

بایەزید دکەڤیتە سێگوشا کورستان و ئیران و ترکیا.

بەرزنجە دکەڤیتە پارێزگەها سلیمانیێ دناڤبەرا زنجیرە چیایێن هەورەمان و دەشتا شارەزور.

کەرکوک نێزیک ریبارێ دیالە دەست پێدکەت و بەرەف روژئاڤا درێژدبیت هەتا دگەهیتە دەشتا هەولێرێ.

پاسینلەر دکەڤیتە دەڤەرا ئەرزەروم ل باکورێ کوردستانێ.

کواندە دکەڤیتە باکورێ باژێرێ دهوکێ.

-دەشتێن کوردستانێ

دەشتێن کوردستانێ ژی پشکەکا دی یا گرنگا ئاخا کوردستانێ پێک دئینن،ئەڤ دەشتە دپان و تەخت و دبەرفرەهن و روبەرێ وان یێ جیاوازە لێ هەمی پێکڤە ١٥٪ روبەرێ کوردستانێ پێک دئینن.

مفایێن دەشتا

ژلایێ ئابوریڤە بربرا پشتا ئابورێ کوردستانێ پێک دئێن ژبەرکو ژلایێ کشتوکالێڤە زەڤیێن وان گەلەک پیتن، دشێن نە بتنێ دانەویلەی کوردستان بەلکی دەڤەرێن دەوروبەری ژی پێک بینن، واتە بتنێ بەشەک ژ دەشتێن کوردستانا عیراقێ دشێن بەروبومێ دانەویلەی هەمی عیراقێ زامن بکەن. ژلایەکێ دیڤە دیارە ژبلی کشتوکال (نەفت) ژی ل پتریا ناوچێن دەشتای یێن کەرکوک وهندەک دەڤەرێن هەولێر جهێن دی ژی هەیە کوئەڤە ژی گرنگیەکا گەلەک مەزن هەیە.

جهێ حەواندنا خەلەکەکێ زۆرن و پتریا باژێر و باژێروک و گوندان بخوڤە دگرن

هندەک دەشتێن گرنگێن کوردستانێ.

دەشتێن (حەویجە، رانیە، شنگال، سندی، شارەزوور، قەراج، کەندیناوە، هەولێر) ل کوردستانا عیراقێ.

دەشتێن(شوی، مەریوان) ل کوردستانا ئیرانێ.

دەشتێن (ماردین، ئورفە) ل کوردستانا تورکیا.

ئاڤ و هەوای کوردستانێ

1-پلا گەرمیێ

پلا گەرمیا کوردستانێ دناڤبەرا هەوایەکێ بیابانی گەرم و هەوای سارێ دریا ناڤەراستە، ودگەل ژی ل دەڤەرەکێ بو دەڤەرەکێ جیاوازی هەیە، چونکە ئەو هوکارین کار ل ئاڤ و هەوای دەڤەرێ دکەن، دەڤەرەکێ بو دەڤەرەکێ بو دەڤەرەکێ دگەل ئێک جیاوارە، هندی بەرەڤ باکوورێ کوردستانێ بچین پلەی گەرمی بەر ب نزمبونێ یە، ب پێچەوانە تا بەرەڤ باشوور بهێنەڤە پلا گەرمی بەرەڤ بلند بونێ دچیت. جیاوازیا پلا گەرمیێ ل ناوچێن باکوور و باشورێ کوردستانێ جیاوازیەکا زۆرە.

2-بارانا کوردستانێ

باران ل دەڤەرێن چیایی تا بەرەڤ باکوور ڤە بەرزبین و پتر دباریت و بەفرا ستیر دکەڤیت، دهندەک دەڤەرا دا ئەڤ بەفرە هەتا وەرزێ هاڤینێ دمینت، لێ ل دەڤەرێن

دەشتایێن باشوور و روژئاڤا تا بەرەف خارێ بهێن باران دباریت و بەفر ژی ب کێمی دکەڤیت.

ئەو هوکارێن کاردکەنە سەر ئاڤ و هەوای

1-دەریا

2-هشکاتی

3-بلندی و نزمی ل ئاستێ روویێ دەریایی

سامانێ ئاڤا کوردستانێ

سامانێ ئاڤا هەر وەڵاتەکی ل سێ سەرچاوێن سەرەکی بوو دروست دبن ئەوژی بریتینە ژ:

ئاڤا سەر ئەردی

ئاڤا بن ئەردی

ئاڤا باران و بەفرێ

کوردستان ئەگەر چ نەکەفتبیتە سەر ئێک ژ دەریا یان ئوقیانوسێن مەزن کو ل رێ یا ئەوان ڤە دەروازەکا نوی و گرنگ بو مسوگەر دبیت، بو پەیوەندی کرن ب وەڵاتێن دنیایێ، لێ ل ناڤخودا سەرچاوێن ئاڤا زور یاهەی ئەڤ ئاڤا ژلایێ چەندین ریبار و دەریاچا ڤە خو دیار دکەت، بویە وەکی جوگرافیناسان ڤەکولین لسەر کریە کوردستان د ئاڤێدا یا دەولەمندە.

-ریبارێن کوردستانێ

کوردستان وەڵاتەکێ زەنگینە ب ژێدەرێن ئاڤێ، چنکی سەر وکانیا چار ریبارێن مەزن ژ کوردستانێ، یێ ئێکێ ریبارێ (ئاراس) کو دبیتە خالا ب ئێک گەهشتنێ دناڤبەرا تورکیا و ئیرانن و ئێکەتیا سوڤیەتا بەرێ، یێ دووێ ریبارێ (دیجلەیە) کو سەروکانیا وێ باکورێ باژێرێ ئامەدێیە، یێ سێ ریبارێ (فوراتە) کو سەروکانیا وی باکورێ باژێرێ ئەرزەرومە ویێ چارێ ریبارێ (قیزل) ئەوزانە کو سەروکانیا وی ژ باژێرێ دیواندەرە ل کوردستانا ئیرانێ.

-زێین کوردستانێ

زێ ژ ریباری بچیکترە، کوردستان چەند زێیەکێن گرنگ بخوڤە دگریت، یێت ژخرا گرنگتر ئەڤێن خارێنە:

زێی مەزن: مەزنترین لقە ژ ریبارێ دیجلە ل باکوورێ کوردستانێ دەست پێدکەت وبەرەڤ باشوورێ کوردستانێ درێژ دبیت هەتا باشوورێ میسل دچیتە دناڤ ریابرێ دیجلە.

زیی بچیک: ل نلڤین دەشتا لاهیجان روژئاڤایی باژیرێ مهاباد پێکدهێت و ل سنورێ قەلادزێ دهێته دناڤ کوردستانا عیراقێ ودچیته دناڤ سەدا دوکان پاشی دگەل زیێ مەزن دچیته دناڤ ریبارێ دیجله دا.

زێین بەدیلس و بوتان ل باکورێ کوردستانێ.

زێی سیروان کو ژلایێ روژهەلاتێ بەرهڤ باشوورێ کوردستانێ درێژدبیت.

-دەریاچێن کوردستانێ

کوردستانێ چەندین دەریاچێن گرنگ یێت هەین ژوانا:

دەریاچا وان: دکەڤیته باکورێ کوردستانێ ئاڤا وێ یا سیره ژبەر هندێ هیچ زیندەوەرک تێدا ناژیت.

دەریاچا ورمێ: دکەڤیته روژهەلاتا باژیرێ ورمێ ل روژهەلاتا کوردستانێ.

دەریاچا خەزەر دکەڤیته باکورێ باژیرێ دیاربەکر نێزیک سەروکانیا دیجله.

دەریاچا زرێوا ل سنورێ باژیرێ سنه.

ژبلی ڤان دەهان زێ و جوگێن ئاڤێ یێت دی بهەمی پارچێن کوردستانێ یێت دابەش بوین کو هەمی گرنگیەکا زوتر بو کوردستانێ مسوگەر دکەن.

کارێ خەلکێ کوردستانێ

کوردستان وەلاتەکێ پری خێر و بێره کارێ سەرەکیێ خەلکێ کوردستانێ چاندنه ئانکو باراپتر خەلکێ کوردستانێ کارێ چاندنێ دکەن ژبلی چاندنێ پترۆل دهێت گرنگترنی سامان ل کوردستانێ چونکی ل گەلەک دەڤەرێن کوردستانێ هەیه ل کەرکوکێ (باشورێ کوردستانێ) ل سێرتێ(باکورێ کوردستانێ) ل کرماشانێ(روژهەلاتا کوردستانێ).

١/پەرتوکا د.عبدولا غفور

٢/مالپەرێ کوردیپێدیا

٣/ پەرتوکا جوگرافیا گشتی و جوگرافیا کوردستانێ پشکا ئێکێ ژ دانا نشوان شوکری هروری

٤/مالپەرێ هەڵۆ

www.Halow4iT.com